

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ «УКРАЇНСЬКОМУ КАРУЗО» (ДО 130-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА АЛЧЕВСЬКОГО)

Саме наприкінці ХХ століття, майже через 80 років забуття, в Україні, рідний Харків повернувся всесвітньовідомий співак, відродившись у чудовому святі *bel canto* його пам'яті — Першому Міжнародному конкурсі вокалістів імені Івана Алчевського (МКВІА).

В наш час історію музичної вітчизняної культури неможливо уявити без видатного українського маестро Івана Олексійовича Алчевського (1876-1917), ім'я якого увійшло до блискучої плеяди артистів, що склали світову славу вокального мистецтва. Геніальний оперний і камерний виконавець створив на сценах кращих театрів Росії, України, Франції, Бельгії, Англії, США, Африки понад 55 найскладніших образів і це — лише за неповних шістьнадцять років творчого життя!

Співак народився у Харкові в славетній родині Алчевських. Батько — Олексій Кирилович — **велична постать у вітчизняній культурі**. Відомий підприємець, мільйонер, дворянин, купець Першої гільдії, власник Торгівельного і Земельного банків у Харкові, головний акціонер Донецько-Юр'євського та Олексіївського гірничо-промислових товариств, голова Харківського біржового комітету, нагороджений Золотою медаллю зі Станіславською стрічкою — почесною відзнакою добродіїв у Російській імперії. Походженням з дрібної купецької сім'ї (Суми), він, завдяки своєму фінансовому таланту, досяг великих життєвих висот. Мати Івана — Христина Данилівна — видатний діяч народного просвітництва, пропагандист російської та української літератури. На кошти чоловіка заснувала у Харкові першу в царській Росії недільну безкоштовну жіночу школу (проіснувала майже 50 років), яка стала одним із визнаних педагогічних центрів просвітництва дорослих на Україні. За сприяння Христини Данилівни недільні школи виникли в багатьох містах України та Росії. Її діяльність була схвалена прогресивною громадськістю й високо оцінена Львом Толстим, Антоном Чеховим, Глібом Успенським, Федором Достоевським, Іваном Тургенєвим, Миколою Лисенко, Лесею Українкою, Іваном Франко та інш., з якими вона листувалася та зустрічалася.

На міжнародних виставках в Антверпені в Брюсселі, Нижньому Новгороді, Москві, Парижі (двічі), Чикаго Христина Данилівна палко пропагувала педагогічний досвід своєї та інших недільних шкіл. Це зробило її ім'я добре відомим за кордоном. А в 1889 році діяльність Х. Д. Алчевської отримала світове визнання: вона стала почесним членом багатьох російських та зарубіжних просвітних товариств та була **обрана віце-президентом Міжнародної ліги освіти в Парижі!**

Високодуховна атмосфера, що панувала у домі Алчевських, гостинність і згода, щира зацікавленість у розвитку освіти і культури України, високе громадське звучання діяльності батьків сприяли створенню у них авторитетного культурного осередку Слобожанщини. Тут часто збирався цвіт тогочасної інтелігенції. І. Слатін, О. Олесь, О. Потебня, М. Косач, Г. Хоткевич, С. Рахманінов, М. Лисенко та інш. в різні часи були очікуваними гостями. «Відвідати родину Алчевських — те ж саме, що побувати у театрі», — підкреслював Остап Миколайович Лисенко, син видатного українського композитора.

Багато яскравих сторінок в історію української національної культури вписали діти Алчевських.

Молодша сестра Івана — Христя — мала неабиякий поетичний хист, що дався їй, мабуть, генетично від батька, який писав чудові вірші. Великим успіхом користуються її збірки: «Туга за сонцем», «Пісня життя», «Моєму краєві». На її тексти Григорій Алчевський (старший брат) написав чудові романси, що й досі популярні, більш за все — «Душа — се конвалія ніжна». Поетична та перекладацька (з англійської, німецької, французької і російської на українську та навпаки) творчість Христі стала значним внеском в розвиток української літератури. Інша сестра — Ганна — майбутня дружина відомого архітектора О. М. Бекетова. Вона закінчила Харківську художню школу, викладала в недільній школі матері та чудово малювала. Старший брат Дмитро грав на віолончелі та гітарі, здобув звання кандидата природничих наук, працював адвокатом. Микола — театральний критик, автор першого для дорослих українського радянського «Букваря». Прославився як композитор, критик, піаніст та вокальний педагог Григорій.

Зрозуміло, що таке оточення сприяло розкриттю природних здібностей майбутнього артиста. Ще дитиною Іван виділявся неабияким музикальним комплексом обдарувань. Це не дивно, бо аж три покоління (по лінії матері) — пробабуся Олена Гіко, красуня-румунка, Аннета Вуїч — бабуся, жінка славетного генерала війни 1812 р. та мати — Христина Данилівна — мали феноменальної краси голоси. Треба також віддати належне першій вчительці музики — Любові Іванівні Карповій, яку хлопчик дуже шанував. Саме вона заклала фундамент дивовижно гармонійної цілісності музичної особистості Івана, що в подальшому була обшліфована старшим братом — талановитим педагогом співу Григорієм.

Вважаємо вчасним та доречним розповісти подрібніше про Григорія (1866, Харків — 1920, Москва), зважаючи на його виключну роль в становленні Івана-співака.

З дитинства у Григорія були помічені неабиякі музичні здібності. Як і всі шестеро дітей Алчевських, він був музично обдарований. Але, за традицією, спочатку закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету, тільки потім Московську консерваторію по класу композиції та вокалу. Саме там почалася дружба з майбутнім великим російським композитором Сергієм Рахманіновим та харків'янином Михайло Слоновим — співаком та композитором. Цьому сприяли спочатку сумісне навчання в класах у С. Танєєва (з контрапункту та композиції), М. Іполітова-Іванова (з інструментовки), А. Аренського (з гармонії), а в подальшому — виконавча, педагогічна та музично-громадська діяльність.

Композиторська творчість Григорія Алчевського — представника пізньоромантичного напрямку з відчутним тяжінням до слов'яно-українських коренів — привернула увагу представників музичної еліти. Створена їм симфонічна картина «Альоша Попович» мала великий успіх, особливо на першому виконанні у Харкові в 1904 році під керівництвом видатного музичного діяча І. Слатіна, а також у Москві в 1907 році. Його спадок продовжує симфонія, яка, на жаль, не була закінчена. З приводу цього дуже переймався С. Рахманінов, який високо цінував творчість українського композитора. Серед низки камерно-інструментальних творів особливою популярністю користувалися обробки українських народних пісень та два цикли романсів. Перший з них, ор. 3, написаний на тексти російських поетів і присвячений дружині — Марії Миколаївні Алчевській. Другий цикл, ор. 4, теж з шости романсів, написаний на тексти українських поетів та присвячений молодшій сестрі — Христі Алчевській. Цікаво підкреслити, що обидва цикли видані у Москві другом Григорія — Михайло Слоновим.

Постійно дбаючи про розвиток музичної культури у рідному місті, Григорій Алчевський організував у Харкові оркестр балалаечників та аматорські струнні оркестри.

Вихований родиною в постійних турботах про розвиток української культури, композитор зі своїм братом Іваном у 1910 році в Москві (!) організували та очолили музично-драматичне товариство «Кобзар». Діяльність членів цієї організації стала вагомим внеском в справу популяризації української культури.

Його дружні та творчі стосунки з відомими діячами російської музичної культури, серед яких О. Скрябін, О. Гольденвейзер, Гнесіни сприяли процесу розповсюдження українського мистецтва та його розвитку в контексті передових напрямів світового мистецтва.

Прославився Григорій Алчевський як педагог-методист з вокалу. Першим учнем був його молодший брат Іван. Маючи від природи ди-

вовижний за якостями лірико-драматичний тенор, Іван Алчевський все своє творче життя працював над професійним рівнем виконання, в чому йому допомагали особливі принципи вдосконалення вокальної техніки, викладені Григорієм Алчевським у його педагогічних трактатах: «Вокальная техника в ежедневных упражнениях» (1907 рік, Москва) та «Таблицы дыхания для певцов и их применение к развитию основных качеств голоса» (1908 рік, Москва). Особливого успіху та популярності серед вокалістів того часу мали «Таблицы...», які тричі перевидавались. Чудово, що, незважаючи на великий термін існування, — майже сто років! — ці рекомендації не втратили актуальності та широко використовуються зараз у вокальній педагогіці, особливо західних країн. На міжнародній конференції «Родина Алчевських та відродження української національної ідеї» (2001 рік, Харків) саме цій проблемі присвятив цікаву доповідь з практичними ілюстраціями Маті Пальм — лауреат Державної премії СРСР, народний артист Естонії, професор Національної академії музики, соліст Національного театру опери та балету Естонії, голова журі Першого Міжнародного конкурсу вокалістів імені Івана Алчевського (МКВІА, 1999 рік, Харків).

Але повернемося у той страшний для сім'ї Алчевських 1901 рік. Після закінчення природознавчого факультету Харківського університету Іван Алчевський приготувався до вчительської діяльності. Доля розпорядилася інакше: банкрутство та самогубство батька докорінно змінило життєві горизонти всієї родини. Іван вирішує робити кар'єру оперного виконавця. Іде спочатку до Москви, потім до Санкт-Петербурга, де вдома меценатка Юлія Федорівна Абаза запрошує його до свого модного салону (серед її гостей були й представники дирекції Маріїнського театру). Успіх Івана Алчевського, який проспівав пісню індійського гостя з «Садко» М. А. Римського-Корсакова, був неперевершений. Дебют було призначено на 18 вересня 1901 р. Після чудового виступу Алчевського прийняли у солісти славетної театральної трупи, де він співав з Ф. Стравінським, І. Ершовим, А. Більською, А. Антоновським, Н. Фігнер та інш. Діапазон голосу співака був майже безмежним. Як згадує А. Нежданова, «... артист вільно брав «ре» і, навіть, «мі-бемоль»». Але Іван постійно відчував відсутність професійної школи.

Не розраховуючи лише на природні дані, артист удосконалював свою майстерність під керівництвом О. Панаєвої-Карцевої і Палечека, який назвав його «Рубінштейном у співі». Крім того, на протязі кількох років (з 1902 року) він здійснює навчальні поїздки до Франції, де бере уроки у видатного співака і педагога Жана де Решке, а потім — у великої співачки Фелії Літвин. Саме це ім'я як вокального керівника згадують у зв'язку з співацьким перенародженням Івана Алчевського. (Цікаво буде нагадати, що ця видатна співачка, дуже красива, повна дама, яка зіграла вели-

чезну роль у підвищенні майстерності видатного співака, сама була племінницею бабусі Сергія Рахманінова — Бутакової Софії Олександрівни). За рекомендацією Фелії Літвін у 1906 році Івана Алчевського запросили до театру «Ла Монне» в Брюсселі, де артист полонив публіку виконанням партії Лоенгріна в однойменній опері Вагнера, Рауля в «Гугенотах» Мейєрбера і Ромео в «Ромео і Джульєтті» Гуно, а також в операх Глюка. Влітку 1906 року Іван Алчевський гастролював у лондонському «Ковент-Гарден» (партію Ленського в опері Чайковського «Євген Онегін» він виконував в ансамблі з великим баритоном М. Баттістіні і відомою чеською співачкою Е. Дестіною), потім співав у «Манхеттен опера» (Нью-Йорк). У 1907 році повернувся до Москви, де виступав у театрі С. Зіміна, Великому театрі і приватних антрепризах.

В 1903 році відбулася знаменна подія: молодий співак вперше зустрівся на сцені Маріїнського театру з неперевершеним Ф. Шаляпіним в опері «Псковітянка» М. А. Римського-Корсакова (Іван Грозний — Ф. Шаляпін, Михайло Туча — І. Алчевський).

А з травня 1908 року Іван Алчевський разом з Ф. Шаляпіним брав участь у славних дягільєвських сезонах — знову у постановках «Псковітянки» М. А. Римського-Корсакова і «Бориса Годунова» М. П. Мусоргського у Франції. Того ж року він став солістом паризької «Гранд опера». К. Сен-Санс, почувши співака на сцені у власній опері «Самсон і Даліла», написав у листі до артиста: «Мій дорогий друже! Я обожнюю Ваш талант... Я б хотів чути Вас у всіх моїх творах... Щасливі люди, які можуть аплодувати вам». У 1910 році Іван Алчевський вступив до трупи Великого театру, та у той же час продовжував співробітництво з «Російськими сезонами» Дягільєва; виступав з оперними артистами — А. Больською, М. Доліною, В. Касторською, В. Кузою, М. Михайловою, В. Петровим та іншими. Париж, Марсель, Лондон, Санкт-Петербург, Москва, Одеса стали свідками триумфальних виступів співака у партіях Зігфріда¹ («Зігфрід» і «Загибель богів» Вагнера), Фауста («Фауст» Гуно), Радамеса («Аїда» Верді), Хозе («Кармен» Бізе), Германна («Пікова дама» Чайковського — одна з найкращих партій артиста), Дон Жуана («Кам'яний гість» Даргомижського), Петра («Наталка Полтавка» Лисенка), Андрія («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського — одна з останніх партій співака). Алчевський брав активну участь і в симфонічних концертах О. Зілоті, С. Кусевицького (виконував сольні партії у «Дзвонах» Рахманінова, «Осудженні Фауста» Берліоза), виступав під керівництвом Ф. Блуменфельда, Е. Купера, Е. Направника, А. Нікіша. У 1917 році артист гастролював з великим успіхом у Харкові, а потім — Тифлісі та Баку, де й закінчився його творчий і життєвий шлях.

¹На той час І. Алчевський вже був визнаний найкращим «вагнерівським» виконавцем.

Не залишалася поза увагою співака і камерна музика. Його репертуар був надзвичайно різноманітним: від російських і українських пісень, романсів М. Глінки, С. Рахманінова, О. Бородіна, Г. Алчевського, М. Лисенка, Я. Степового, М. Равеля, К. Дебюссі до камерних творів Дж. Енеску і С. Прокоф'єва. Виконання Івана Алчевського відрізнялося філігранною технікою і тонкою артистичною інтуїцією завдяки великим акторським здібностям і надзвичайним особливостям голосу. Баритональний тембр нижнього регістру дозволяв співаку блискуче виконувати партію Демона в однойменній опері А. Рубінштейна. В той же час А. Нежданова згадувала: «... колись на репетиції опери «Гугеноти» Алчевський став шуткуючи змагатися зі мною у співі вельми важкої колоратурної арії королеви. Перемагаючи легко та вільно усі труднощі колоратурних пасажів, гам, трелів, він проспівав зовсім вірно та точно всю арію». Особливий велетенський голосовий діапазон мав І. Алчевський!

Іван Алчевський був одним із самих ерудованих оперних артистів свого часу, великим знавцем фортепіанної та симфонічної музики, пропагандистом творів сучасних авторів і різнобічно обдарованою людиною. І. Алчевський виступав і як симфонічний диригент, драматичний актор, піаніст; він також, здійснив постановку «Пікової дами» (Одеса, 1914 рік).

Так само, як і його родина, великий майстер переймався турботами про розквіт української вітчизняної культури. У 1910 році співак організував та очолив українське музично-драматичне товариство «Кобзар» у Москві. Артист неодноразово виступав з концертами української музики та докладами про сучасний стан її розвитку. У 1915 році Алчевський став ініціатором постановки опери «Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського у Великому театрі українською (!) мовою.

Україна пишається видатним маестро, творче життя якого було перехрестям вітчизняних та світових музичних традицій. Тому ми впевнені, що Міжнародний конкурс вокалістів імені І. Алчевського буде сприяти розквіту національної виконавської вокальної школи, прославляючи **ВЕЛИКОГО СПІВАКА**.

Історія Міжнародного конкурсу вокалістів імені Івана Алчевського та «Алчевський-дебют»

Проект конкурсу виник в рамках II Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура» (1999 рік, Харків) // *Автор ідеї, концепції, засновник та власник державного авторського свідоцтва, генеральний директор — Л. М. Трубнікова*//.

Конкурс у столиці співучого Слобожанського краю привернув до себе увагу багатьох прихильників бельканто в Україні та був підтриманий міжнародною музичною громадськістю.

Як перший на Слобожанщині академічний інтерпретаційний конкурс, МКВІА, за задумом продовжує і розвиває вже існуючі традиції й народжує власні, притаманні тільки йому, в руслі нових досягнень вокальної національної та світової виконавської школи. Сподіваємося, органічне звучання МКВІА у контексті вітчизняних конкурсів усе ж матиме свою ІНТОНАЦІЮ. Так, програма конкурсу акцентує увагу на виконанні творів, які були у репертуарі Івана Алчевського, а також — у творчому доробку талановитого українського композитора Григорія Алчевського (брата співака). Його романси, а також романси Сергія Рахманінова є обов'язковими творами в першому турі.

Міжнародний конкурс вокалістів імені Івана Алчевського та конкурс «Алчевський-дебют», підтверджуючи свою аутентичність, проводяться за рішенням оргкомітету та дирекції виключно в рамках Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура». Будь-які інші повинні вважатися не дійсними.

Зіркове журі оцінювало талановиту молодь. Віддаючи шану «українському Карузо», очолив журі конкурсу Народний артист Естонії, професор Національної Академії музики, декан вокального факультету, лауреат Державної премії СРСР Маті Пальм. Співголовою журі став Народний артист України, член-кореспондент Академії мистецтв України, професор, ректор Одеської консерваторії **Микола Огренич**. Саме завдяки його авторитету — Артиста та Людини — конкурс відбувся. Членами журі також були: Народний артист СРСР, Лауреат Державної премії СРСР, професор, завідувач кафедри сольного співу та оперного мистецтва Академії мистецтв Молдови, соліст Молдавського театру опери та балету **Михайло Мунтян**; Народна артистка України, професор Національної музичної академії ім. П.І. Чайковського, президент фонду Соломії Крушельницької **Зоя Христинич**; Народна артистка України, професор Харківського державного інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського, солістка Харківського академічного театру опери та балету ім. М.В. Лисенка **Валентина Арканова**; Заслужений діяч мистецтв України, професор Харківського державного інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського, Метр вітчизняної педагогічної школи **Тамара Веске**; Народний артист Росії, професор Московської консерваторії ім. П.І. Чайковського, доктор мистецтвознавства, соліст Великого театру, художній керівник (опери) Великого театру **Юрій Григор'єв**; соліст опери Сербського народного театру в м. Ново-Сад, професор Сербської музичної академії **Браніслав Ятич**; Заслужений артист України, соліст Харківського академічного театру ім. М.В. Лисенка, лауреат Міжнародних конкурсів **Володимир Болдирєв** та кандидат мистецтвознавства, доцент державного інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського, засновник та генеральний директор МКВІА **Лариса Трубнікова**. Відповідальний секретар журі — Заслужений працівник культури України **Василь Івченко**.

Конкурсанти з успіхом переборювали високу планку програмних вимог, що стала доказом як професіоналізму молодих виконавців так і майстерності їх вчителів. Лідери визначилися після першого туру, журі прийняло рішення про розподіл премій. Першу отримали солісти Української Національної опери **Тарас Штонда** (бас) та **Сергій Магера** (бас), другу — одесит **Олександр Цимбалюк** (бас) та киянка **Наталія Бесараб** (сопрано), третю поділили харків'янки **Алла Позняк** (мецо-сопрано) і **Олена Подус** (сопрано), дипломант конкурсу також харків'янка — **Лілія Кайкова** (сопрано). Багато хто був нагороджений спеціальними призами та грамотами. Після змагання переможці ще неодноразово брали участь у концертах у Харкові, Алчевську, Феодосії, Києві, — прославляючи ім'я видатного співака Івана Алчевського та співацьку культуру України. Особливо запам'ятався меломанам здійснений у Третньому Рахманіновському фестивалі проект концерту «Тріо басів: Т. Штонда, С. Магера, О. Цимбалюк».

Неповторної аури звучанню МКВІА надало те, що конкурс проходив у концертному залі родинного будинку сім'ї Алчевських, в присутності нащадків (онуків рідної сестри співака Ганни) — **Федіра та Володимира Рофе-Бекетових**.

II МКВІА був приурочений до 125-річчя від дня народження Івана Алчевського та 100-річчя смерті його батька Олексія Кириловича — видатного підприємця, банкіра, мецената і містобудівника. Саме у заснованому Олексієм Кириловичем місті Алчевську Луганської області і відбувся Другий конкурс на честь його сина (25.05.2001 р. — 02.06.2001 р.).

Склад журі трохи змінився — гастролі стали перешкодою у його роботі для Маті Пальма, передчасно пішов з життя Микола Огренич... Але рівень судійства залишився таким же високим і об'єктивним, як і раніше, завдяки творчій співпраці старих і нових членів колективу суддів. Отже, журі поновили Заслужена артистка Білорусі, солістка національного академічного Великого театру опери і балету республіки Білорусь, доцент Національної Академії музики **Людмила Колос** та Заслужена артистка України, солістка Донецької обласної філармонії, доцент Донецької державної консерваторії ім. С.С. Прокоф'єва **Ніна Зуєва**.

Члени журі одноставно відзначили дуже високий рейтинг II-го МКВІА. Цьому сприяла популярність конкурсу у колах музичної громадськості як в Україні, так і поза її межами. На участь у вокальному змаганні було подано 106 заявок. Не зважаючи на те, що з цього числа приїхали лише 58 учасників із 7 країн, їх професійний рівень виявився надзвичайно високим: «Це конкурс вокалістів Петра Чайковського в Україні» — сказав в телеінтерв'ю професор Московської консерваторії Ю.О. Григор'єв. Тому журі прийняло рішення про розподіл другої та третьої премії.

У завзятій боротьбі переможцями серед чоловіків стали слідуєючи учасники:

І премію, золоту медаль та спеціальну премію за краще виконання тенорової арії з репертуару Івана Алчевського отримав **Микола Шуляк** (тенор, Україна), соліст Національної опери України. ІІ премію поділили та отримали срібні медалі: **Віктор Дудар** (приз «Духовність») (бас, Україна), соліст Львівського Академічного театру опери та балету, та **Станіслав Трифонов** (бас, Білорусь), соліст Одеського Академічного театру опери та балету. ІІІ премію поділили та отримали бронзові медалі: **Дмитро Агеев** (тенор, Україна), соліст Національної опери України, **Валерій Регрут** (тенор, Україна), соліст Одеського Академічного театру опери та балету та **Дмитро Гришин** (тенор, Україна), соліст Харківського Академічного театру опери та балету. Дипломант — **Іван Носик** (приз «Екологія мистецтва») (тенор, Україна), соліст Донецького Академічного театру опери та балету.

Серед жінок:

І премію та золоту медаль отримала **Інга Мартинова** (сопрано, Україна), студентка 5 курсу Одеської Державної консерваторії. ІІ премію поділили та отримали срібні медалі: **Лілія Гревцова** (сопрано, Україна), студентка 4 курсу Національної музичної академії України **Анжеліна Швачка** (сопрано, Україна), солістка Національної опери України. ІІІ премію поділили та отримали бронзові медалі: **Оксана Дика** (приз «Бізнесмени - мистецтву ХХІ ст.») (сопрано, Україна), студентка 2 курсу Національної музичної академії України, **Жанна Німенська** (приз за краще виконання народної пісні) (меццо-сопрано, Україна), солістка Харківського Академічного театру опери та балету **Анастасія Коцюренко-Москвіна** (сопрано, Білорусь), студентка 5 курсу Білоруської академії музики. Дипломант **Лінг Ву Гуо** (сопрано, Китай), асистент-стажист Одеської консерваторії. Приз від Алчевської міської ради отримала **Олена Старікова** — солістка Харківського академічного театру опери та балету (сопрано).

Призи наймолодшим учасникам конкурсу «Надія» отримали: **Дмитро Попов** (тенор, Україна), **Вероніка Шут** (сопрано, Україна), **Олександр Лалін** (баритон, Україна), **Петро Морозов** (баритон, Україна), **Оксана Дика** (сопрано, Україна), **Ольга Єрмакова** (сопрано, Україна).

Відзначимо, що всі переможці-чоловіки є солістами оперних театрів, серед жінок — також значна кількість солісток театрів опери та балету України. Це підтверджує авторитет конкурсу і престижність участі у ньому талановитої молоді. Майже всі спеціальні нагороди отримали харків'яни, чим у черговий раз довели пріоритет співацьких традицій Слобожанщини та блискучий професіоналізм вокальної школи Першої столиці України.

Другий конкурс відкрив шлях у ХХІ сторіччя, став важливою віхою в укріпленні світових зв'язків нашої культури та у ствердженні міжнародної ролі української виконавської школи.

У 2003 році в рамках V-го Міжнародного фестивалю «С. Раманінов та українська культура» було реалізовано проект конкурсу для вокалістів-студентів і аспірантів «Алчевський-дебют» МКВІАд. Членами журі стали лауреат Державної премії ім. Т. Шевченка, народний артист України, професор ХДІМ ім. І.П. Котляревського, завідувач кафедри хормейстерської майстерності **Палкін В.С.** (голова журі конкурсу); заслужений діяч мистецтв України, професор, академік Української академії національного прогресу, завідувач кафедри хорознавства та хорового диригування Харківської державної академії культури **Ірха В.І.**; завідувач кафедри концертмейстерської майстерності ХДІМ ім. І.П. Котляревського, лауреат міжнародних конкурсів **Нікітська Є.С.**; заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, професор кафедри теорії музики ХДІМ ім. І.П. Котляревського, засновник та генеральний директор Міжнародних конкурсів вокалістів ім. І. Алчевського та «Алчевський-дебют» **Трубінова Л.М.**; завідувач кафедри сольного співу ХДІМ ім. І.П. Котляревського, заслужений діяч мистецтв України, професор **Цуркан Л.Г.**; почесний член журі конкурсу, заслужений діяч мистецтв України, професор ХДІМ ім. І.П. Котляревського **Веске Т.Я.**; почесний член журі конкурсу, доктор фізико-математичних наук, професор ФТІНТ, почесний член правління «Благодійного фонду на честь сім'ї Алчевських», нащадок Алчевських-Бекетових **Рофе-Бекетов Ф.С.**; відповідальний секретар журі кандидат мистецтвознавства **Ніколаєвська Ю.В.**

Звання лауреату I премії «Меценат» від Харківського міського голови отримала **Крамарева Оксана** (сопрано). Звання лауреату II премії отримали **Мишакова Алла** (сопрано), **Сергієва Ольга** (сопрано). Звання лауреату III премії отримали **Пересада Юлія** (меццо-сопрано), **Орлова Ярослава** (сопрано). Дипломанти конкурсу «Алчевський-дебют»: **Полікарпова Наталія** (сопрано), **Москалець Олена** (сопрано), **Погребна Вероніка** (сопрано), **Замицький Сергій** (бас).

Спеціальні призи одержали:

- приз сім'ї Алчевських — **Сидоренко Світлана** (сопрано);
- приз «За артистизм» — **Улибін Костянтин** (бас);
- приз «Надія» — **Писаренко Ольга** (сопрано);
- приз «За краще виконання романсу С. Рахманінова» — **Крамарева Оксана** (сопрано);
- приз «За краще виконання романсу Г. Алчевського» — **Погребна Вероніка** (сопрано).

Грамоти отримали кращі концертмейстери: **Венжега Людмила**, **Гендельман Діана**, **Дьомочка Олена**, **Клебанова Світлана**, **Проненко Світлана**, **Тальвінська Марія**, **Тарабанов Анатолій**.

За рішенням директорату МКВІА, з 2003 року конкурс молодих вокалістів «Алчевський-дебют» буде проводитися кожні два роки.

У 2005 році в рамках VII Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура» відбувся II Міжнародний конкурс вокалістів «Алчевський-дебют». Членами журі стали: Народний артист Естонії, лауреат Державної премії СРСР та премії Г. Отса, соліст Національного театру опери та балету «Естонія», професор, декан вокального факультету Академії музики Естонії **Маті Пальм**; Заслужений діяч мистецтв України, професор, академік Української академії, завідувач кафедри хорознавства та хорового диригування Харківської державної академії культури Ірха В.І.; Заслужений діяч мистецтв України, професор, декан вокально-хорового факультету Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського **Белік Н.А.**; Заслужений діяч мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, професор Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, засновник і генеральний директор Міжнародного конкурсу вокалістів ім. Івана Алчевського та конкурсу «Алчевський-дебют» **Трубнікова Л.М.**; доцент, завідувач кафедри концертмейстерської майстерності Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, лауреат та дипломант Міжнародних конкурсів **Нікітська Є.С.**; Заслужений діяч мистецтв України, професор, завідувач кафедри сольного співу Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського **Цуркан Л.Г.** Почесні члени журі: Народна артистка України, професор, ректор Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, завідувач кафедри спеціального фортепіано **Веркіна Т.Б.**; Заслужений діяч мистецтв України, професор Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського **Веске Т.Я.**; доктор фізико-математичних наук, професор ФТНТ, почесний член правління «Благодійного фонду на честь сім'ї Алчевських», нащадок Алчевських-Бекетових **Рофе-Бекетов Ф.С.**; відповідальний секретар журі — доктор мистецтвознавства, професор Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, завідувач кафедри історії та теорії світової й української культури **Роценко-Авер'янова О.Г.**

Звання лауреату I премії отримав **Замицький Сергій** (бас, Україна). Звання лауреату II премії отримали **Гусак Ірина** (сопрано, Україна), **Писаренко Ольга** (сопрано, Україна), **Перов Георгій** (бас, Росія), **Лі Сяо Лун** (тенор, Китай). Звання лауреату III премії отримали **Цао Хун** (сопрано, Китай), **Кривченкова Ганна** (сопрано, Україна), **Нуріс Ольга** (меццо-сопрано, Україна), **Чжоу Дзі Сян** (тенор, Китай). Дипломанти конкурсу: **Форсюк Юлія** (сопрано, Україна), **Полежаєва Ганна** (сопрано, Україна), **Новікова Світлана** (сопрано, Росія), **Водоґ'янова Надія** (сопрано, Україна), **Хуан Вень Фен** (баритон, Китай), **Вдовіченко Євген** (баритон, Україна).

Спеціальні призи одержали:

- приз «Духовність» — **Погребна-Лялікова Вероніка** (сопрано, Україна);
- приз «Меценат» — **Хуторська Ганна** (сопрано, Україна);
- приз «Глядацькі симпатії» — **Кутоян Аїда** (сопрано, Вірменія);
- приз «Юність» — **Вдовіченко Євген** (баритон, Україна);
- приз «Надія» — **Гостіщева Юлія** (меццо-сопрано, Україна);
- приз «За краще виконання романсу С. Рахманінова» — **Кретьова Лідія** (сопрано, Україна), **Замицький Сергій** (бас, Україна);
- приз «За краще виконання романсу Г. Алчевського» — **Писаренко Ольга** (сопрано, Україна), **Перов Георгій** (бас, Росія).

З 2007 року буде присуджуватися один з найпрестижніших призів — **приз імені Сергія Рахманінова**, започаткований дирекцією (паном О.І. Єрмаковим) Будинку-музею садиби Рахманінових (с. Іванівка, Тамбовська обл.).

Дипломи отримали кращі концертмейстери: **Гендельман Діана**, **Клебанова Світлана**, **Римкус Олена**, **Тальвінська Марія**, **Григор'єва Ольга**, **Тарабанов Анатолій**.

Значення МКВІА та МКВІАД важко переоцінити: його успіх та широкий міжнародний резонанс (оргкомітет вже отримав заявки на участь у наступному конкурсі з п'яти європейських країн) слугує надійною основою для ствердження традицій проведення вокальних змагань високого професійного рівня на Слобідській Україні. Конкурс сколихнув музичну громадськість України, відродив ім'я видатного національного співака, знаного у всьому світі, допоміг молодим талановитим вокалістам розкрити свій художній потенціал.

В 2007 році в рамках ІХ Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура» (12-19 травня) планується проведення чергового Міжнародного конкурсу вокалістів імені Івана Алчевського. Його масштаб буде обумовлений фінансовими можливостями країни по сприянню розвитку національної української музичної культури та зацікавленості у процесі інтеграції українського мистецтва в світовий культурний простір.

Рекомендовано до друку рішенням правління «Благодійного фонду на честь сім'ї Алчевських» від 20 жовтня 2006 року. Протокол № 9

Редакційна колегія: Лозовой В.О. – (голова) доктор філософських наук, професор Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого; Бурова О.К. – доктор філософських наук, професор Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого; Кравцов Т.С. – доктор мистецтвознавства, професор Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського, заслужений діяч мистецтв України; Рощенко-Авер'янова О.Г. – доктор мистецтвознавства, професор Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського; Трубінова Л.М. – (заступник голови) кандидат мистецтвознавства, професор Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, заслужений діяч мистецтв України; Медушевський В.В. – доктор мистецтвознавства, професор Московської державної консерваторії; Черкащина-Губаренко М.Р. – доктор мистецтвознавства, член-кореспондент Академії музики України, професор Національної музичної академії ім. П.І. Чайковського; Шило О.В. – доктор мистецтвознавства, професор Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого.

Рецензенти: Очеретовська Н.Л. – доктор мистецтвознавства, професор Харківського державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського; Пугач Б.Я. – доктор філософських наук, професор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна; Медушевський В.В. – доктор мистецтвознавства, професор Московської державної консерваторії ім. П.І. Чайковського.

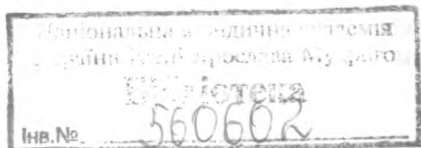
Відповідальний редактор-укладач: Трубінова Л.М. – кандидат мистецтвознавства, професор Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого, заслужений діяч мистецтв України.

Р 27 С. Рахманінов: на зламі століть (вип. 3): Збірка матеріалів Міжнародного симпозиуму «С.Рахманінов: на зламі століть» / Під ред. кандидата мистецтвознавства, професора Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, заслуженого діяча мистецтв України Трубінової Лариси Миколаївни. – Харків, СПДФО Носань В.А., 2006. – 342 с.

В збірці надруковані матеріали Міжнародного симпозиуму «С. Рахманінов: на зламі століть», який було проведено в рамках VIII Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура» (2006) кафедрою культурології Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Благодійним фондом на честь сім'ї Алчевських, Харківським регіональним відділенням Національної спілки композиторів України під егідою Всесвітнього рахманіновського товариства.

Зміст статей присвячений вивченню феномену особистості та творчості С. Рахманінова, деяким аспектам розвитку української музичної культури в європейському контексті.

Призначається музикантам-професіоналам, культурологам та широкому колу читачів.

ЗМІСТ

Розділ I

ТВОРЧИЙ СПАДОК С. РАХМАНІНОВА: ОСНОВНІ НАПРЯМИ, ШЛЯХИ ТА АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ

<i>В. Медушевский.</i> Духовные тайны фактуры в музыке Рахманинова.....	5
<i>В. Холопова.</i> Дирижер Владимир Спиваков в кольце трагедий Рахманинова и Шостаковича	13
<i>Н. Бекетова.</i> Рахманинов — Шостакович: этапы национального самосознания	26
<i>М. Черкашина-губаренко.</i> «Евгений Онегин» П. Чайковского на фестивале Экс-Ан-Провансе.....	48
<i>Т. Кравцов.</i> Музыкально-теоретический аспект литературном наследии С.В. Рахманинова.....	53
<i>И. Драч.</i> Сергей Рахманинов о композиторском творчестве и мастерстве	62
<i>Н. Очеретовская.</i> Мелодический фактор в свете психологии музыкального восприятия	74
<i>Н. Беличенко.</i> О духовном в музыке в контексте Св. Писания.....	81
<i>Е. Антонец.</i> «Итальянская полька» на русский манер.....	88
<i>І. Довжинець.</i> Жанр баркароли у фортепіанній творчості С.В. Рахманінова	94
<i>Г. Ганзбург.</i> Лейтмотив «Я» в музыке Рахманинова.....	101
<i>И. Сахно.</i> Богослужбно-певческая практика и церковное предание.....	105
<i>В. Драгулян.</i> Новаторские черты ритмики А.Н. Скрябина	117
<i>О. Уманець.</i> Фаустіанська тематика у творчості С.С. Рахманінова.....	127
<i>Е. Лобзакова.</i> Римский-Корсаков и Рахманинов: к вопросу взаимодействия светской и религиозной традиций.....	133

Розділ II

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: ПОШУКИ ТА ДОСЯГНЕННЯ

Е. Рощенко-Аверьянова. «Чернобыльская» симфонія Юрія Алжнева: реалії і фантазмагорії трагедії.....	150
Л. Трубникова. Подголосочность как фактор создания національного стиля.....	156
В. Немцова. Сын слобожанщины — художник Давид Бурлюк.....	165
А. Гуріна. Методологія дослідження семантики української народно-пісенної культури.....	175
Л. Кучер. «Алеко» и «Франческа да Римини» Сергея Рахманинова на сцене оперної студії харьківського державного університету мистецтв ім. Й.П. Котляревського.....	183
А. Савченко. Традиції європейської духовної музики в кантаті Леоніда Грабовського «Темнере mortem» на слова Григорія Сковороди.....	189
М. Бевз. В.Т. Борисов. Прелюдія та подвійна fuga на теми української та російської народних пісень. Проблеми інтерпретації.....	196
И. Польская. С.С. Богатырев о музыкальной жизни Харькова и Москвы конца 40-х — начала 50-х годов (из неопубликованного наследия).....	201
Т. Слюсаренко. Бандурне виконавство в контексті музикознавчої періодики: напрями й тенденції осягнення.....	212
Т. Бахмет. Зниклі в імлі часу (у колі друзів Гната Хоткевича).....	222

Розділ III

КУЛЬТУРА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

В. Лозовой. Наука як феномен культури.....	231
В. Пивоваров. Суперечності розвитку української культури XIX ст.....	233
Л. Анучина, В. Грицаненко. Обрії художнього життя України XX століття.....	236
О. Стасевська. Етноментальність як основа української художньої культури.....	240
О. Бурова. Некоторые аспекты музыкальной телесности.....	247
С. Таркова. Феномен музики и её влияние на человека.....	253
О. Сердюк. Естетико-художня еволюція оперних вистав у Байройтському театрі від зародження до сьогодення.....	260
А. Шило. Культура барокко как проблема, или еще раз о том, что же мы изучаем.....	272

<i>Л. Еськова. Украинская и русская архитектура в контексте творческих связей в истории города Харькова с 1654 до 30-х годов XX ст.....</i>	<i>278</i>
<i>О. Бурлука. Самоосвіта і культура: проблеми взаємодії.....</i>	<i>294</i>
<i>Л. Трубнікова. Присвячується «українському карузо» (до 130-річчя з дня народження Івана Алчевського).....</i>	<i>299</i>
<i>Л. Трубнікова. VIII міжнародний фестиваль «С. Рахманінов и украинская культура» .....</i>	<i>311</i>
<i>L. Trubnikova. VIIIth festival «S. Rahmaninov and ukrainian culture».....</i>	<i>322</i>
<i>Програма VIII міжнародного фестивалю-конкурсу «С. Рахманінов та українська культура» .....</i>	<i>330</i>
<i>Відомості про авторів .....</i>	<i>336</i>